

MASOFAVIY VA GIBRID TA'LIM SHAROITIDA PEDAGOGIK SAMARADORLIKNI TA'MINLASH MEXANIZMLARI

Ortiqaliyeva Gulira'no Bahodir qizi

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti xorijiy til va adabiyoti 3- kurs talabasi
Ilmiy rahbar: Baydulloyeva Furuza Aqilbekovna

Annotatsiya. Har vaqt har bir shaxs har doim o'zlariga qulay bo'lgan usulda ta'lim olib kelishadi. Hoh bu onlayn, hoh masofaviy ta'lim, va balki bu gibridda ta'lim bo'lsin, ular turli usullarda va turli sharoitda ta'lim olib kelishmoqda. Biroq bir savol tug'iladi: " Qay biri samarali? " Bu birinchi navbatda ta'lim oluvchilarning o'ziga bog'liq bo'lsa ikkinchidan, albatta, ilmiy faktlarga tayanamiz. Mazkur maqolada masofaviy va gibridda ta'lim jarayonida ikkala yo'lning ham muhim va ta'limda samarali deb topilayotgan jihatlari va ularning tizimi haqida batafsil ma'lumot berib o'tiladi. Shuningdek, masofaviy va gibridda ta'limda pedagogik samaradorlikni ta'minlash strategik pedagogik dizayn, yuqori interaktivlik va mustahkam raqamli integratsiyani o'z ichiga oladi. Asosiy mexanizmlarga shaxsan va onlayn usullarni birlashtirgan aralash o'qitish modellari, raqamli vositalar orqali talabalarning faol ishtirokini rag'batlantirish, shaxsiylashtirish uchun sun'iy intellektdan foydalanish va o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish kiradi.

Kalit so'zlar: Onlayn ta'lim; Oflayn ta'lim; Gibridda ta'lim; An'anaviy ta'lim; O'quvchining roli; O'qituvchining roli; Pedagogik texnologiya; Baholash; Metodlar; Zoom platformasi; Fonologik nazariya; O'ziga xos xususiyati.

Annotation. Every person always brings education in a way that is convenient for them. Whether it is online, distance learning, or maybe it is hybrid education, they bring education in different ways and under different conditions. However, one question arises: "Which one is more effective?" This depends, first of all, on the learners themselves, and secondly, of course, on scientific facts. This article will provide detailed information about the important and effective aspects of both ways in the process of distance and hybrid education and their system. And also, ensuring pedagogical effectiveness in distance and hybrid learning involves strategic pedagogical design, high interactivity, and robust digital integration. Key mechanisms include blended learning models that combine in-person and online methods, encouraging active student participation through digital tools, using artificial intelligence for personalization, and increasing teachers' digital literacy.

Keywords: Online education; Offline education; Hybrid education; Traditional education; The role of the student; The role of the teacher; Pedagogical technology; Assessment; Methods; Zoom platform; Phonological theory; Distinctive feature.

Аннотация. Каждый человек всегда выбирает для себя наиболее удобный способ получения образования. Будь то онлайн-обучение, дистанционное обучение или гибридное образование, каждый выбирает разные методы и условия. Однако возникает вопрос: «Какой из них эффективнее?» Это зависит, прежде всего, от самих учащихся, а во-вторых, конечно же, от научных фактов. В данной статье будет представлена подробная информация о важных и эффективных аспектах обоих способов дистанционного и гибридного образования, а также об их системе. Кроме того, обеспечение педагогической эффективности дистанционного и гибридного обучения включает в себя стратегический педагогический дизайн, высокую интерактивность и надежную интеграцию цифровых технологий. Ключевые механизмы включают в себя модели смешанного обучения, сочетающие очные и онлайн-методы, поощрение

активного участия студентов с помощью цифровых инструментов, использование искусственного интеллекта для персонализации и повышение цифровой грамотности преподавателей.

Ключевые слова: Онлайн-образование; Офлайн-образование; Гибридное образование; Традиционное образование; Роль ученика; Роль учителя; Педагогические технологии; Оценка; Методы; Платформа Zoom; Фонологическая теория; Отличительная особенность.

Kirish

Qadim zamonlardan beri mavjud bo'lgan va hozirgacha qo'llanilayotgan eng mashhur usullardan biri bu "an'anaviy o'qitish" deb ataladigan usuldir.

"An'anaviy o'qitish" (TE) atamasi birinchi navbatda darsni tashkil qilishni anglatadi. U 17-asrda didaktika tamoyillari asosida tashkil etilgan va Kamensk.A. tomonidan ishlab chiqilgan va hozirgacha butun dunyo maktablarida keng tarqalgan tamoyil bo'lib qolmoqda.

An'anaviy texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar:

Bir xil yoshdagi va bir xil sinfdagi o'quvchilar, asosan butun o'quv davri davomida sinf yig'ishadi.

Sinfdagi ish kun tartibiga muvofiq integratsiyalashgan yillik reja va dastur asosida amalga oshiriladi.

Sinfning asosiy birligi darsdir.

Har bir dars bitta fan, mavzuga bag'ishlangan, chunki butun sinf bir xil material ustida ishlaydi.

O'quvchilarga o'qituvchi rahbarlik qiladi. O'qituvchi har bir o'quvchining tayyorgarlik darajasini alohida baholaydi va o'quv yili oxirida o'quvchini keyingi sinfga o'tkazish to'g'risida qaror qabul qiladi.

O'quvchilarning darsliklari asosan uy vazifasi uchun ishlatiladi.

O'quv yili, darslar jadvali, ta'tillar va yuqorida aytib o'tilganlarning barchasi dars tizimining xususiyatlari hisoblanadi.

An'anaviy ta'limning kontseptual asosi Kamenskiy Y.A. tomonidan shakllantirilgan pedagogikaning quyidagi tamoyillaridir.

Ilmiy xarakter (yolg'on bilim yo'q, ular faqat to'liq bo'lmasligi mumkin).

Kirish imkoniyati (ma'lumdan noma'lumga, osondan qiyinga, o'rganishga tayyor bilim).

Chidamlilik (amaliyot mukammallikka olib keladi).

Qasdkorlik va faollik (o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifani bilish va vazifani bajarishda faol bo'lish).

Aniqlik tamoyili (sezgi organlarini idrok etishga jalb qilish).

Nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik tamoyili (bilimlarni qo'llash uchun ajratilgan o'qitish jarayonining bir qismi).

An'anaviy metodologiyaning o'ziga xos xususiyati avtoritar pedagogik talablarning ustunligidir. O'qitish talabalarning ichki hayoti, ehtiyojlari bilan zaif bog'liqlikka ega. Shaxsiy iste'dodlar va ijodiy faollikni namoyon etish uchun joy qolmaydi.

O'qitish jarayonining avtoritarizmi quyidagilarda namoyon bo'ladi:

O'qitish protseduralarini tartibga solish, majburiy qilish.

Nazoratni markazlashtirish.

O'rtacha talabaga yo'naltirish.

Talabaning pozitsiyasi: talaba bo'ysunuvchi sub'ekt. Talaba "kerak", talaba hali to'liq shaxs emas va hokazo.

O'qituvchining pozitsiyasi: o'qituvchi qo'mondon, sudya (har doim haq) va yagona tashabbuskor shaxs.

Quyidagilar:

Bilimlarni o'rganish usullari quyidagilarga asoslangan:

Tayyorlangan bilimlarni bayon qilish.

Shablon asosida o'qitish.

Induktiv mantiq - aniqdan umumiygacha.

Og'zaki bayonot.

Reproduktiv reproduksiya.

Talabalar faoliyatini baholash quyidagilar bilan tavsiflanadi:

Baho ko'pincha majburlash darajasiga, kuch vositasiga aylanadi va talabaga psixologik va ijtimoiy bosim o'tkazadi.

Baho ko'pincha talabalarni "yaxshi" va "yomon" ga ajratadi.

Kognitiv faoliyat natijasida baholash miqdoriy ko'rsatkichlarga keladi.

Qisqacha, quyidagilarni tasdiqlashimiz mumkin:

O'qitish maqsadi o'qituvchi tomonidan belgilanadi.

Faoliyatni rejalashtirish talabaning ehtiyojlari va xohishlariga qarab amalga oshiriladi.

Yakuniy tahlil va faoliyatni baholash faqat o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Shaxsiy o'qitishning yo'qligi.

Pedagogik texnologiya kontsepsiyasi

Texnologiya - bu ma'lum bir masala, ko'nikma yoki san'atda qo'llaniladigan texnikalar to'plami.

Pedagogik texnologiya - bu o'qitish jarayonini amalga oshirishning o'rgatuvchi usuli. (Bespalko B.P.)

O'qitish texnologiyalarining asosiy xususiyatlari

Kontseptuallik - har bir pedagogik texnologiya falsafa, psixologiya va didaktik asoslashni o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan ma'lum ilmiy tushunchaga asoslangan.

Har qanday tizimning asosiy xususiyati jarayonning mantiqiyliigi, uning barcha qismlarining o'zaro bog'liqligi va yaxlitligidir.

Boshqarish - bu o'qitishni diagnostik maqsadga yo'naltirish, prognozlash qobiliyatidir. natijalarni to'g'irlash uchun turli xil vositalar va usullarni qo'llash. Samaradorlik xarajatlarni optimallashtirish va ma'lum o'qitish standartlariga erishish kafolatini anglatadi.

Reproduksiya - bu turli fanlar tomonidan turli o'quv muassasalarida qo'llash qobiliyati.

O'qitishning ketma-ketligi va tizimliliigi (xususiyan umumiygacha mantiqiy jarayon)

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlar paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Xususan, onlayn va an'anaviy ta'lim shakllarining integratsiyasiga asoslangan gibril (blended) format nafaqat qulaylik yaratmoqda, balki ta'lim samaradorligini sezilarli oshirayotgan yondashuvlar sirasiga kiradi. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida 2020-yildan boshlab gibril ta'lim modellariga talab ortib, ularni joriy etish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur maqolada gibril dars modellarining mazmun-mohiyati, ularning ta'lim jarayoniga ta'siri hamda samaradorlik omillari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Nazariy asoslar

Gibril ta'lim bu onlayn platformalardagi raqamli o'quv materiallarini auditoriya mashg'ulotlari bilan uyg'unlashtiruvchi integrativ model bo'lib, fleksibilik, shaxsga yo'naltirilganlik va o'quv jarayonining adaptivligini ta'minlaydi.

Ushbu yondashuvda:

talaba mustaqil onlayn o'quv resurslarini o'zlashtiradi;
auditoriyada esa amaliy mashg'ulotlar, muhokama va refleksiya jarayonlari kechadi.

Bu model Bloom taksonomiyasining yuqori darajadagi ko'nikmalarini shakllantirishda, ayniqsa, muhim ahamiyatga ega

Onlayn va an'anaviy ta'limning har ikkisi o'ziga xos afzallik va cheklovlarga ega. Onlayn ta'lim moslashuvchanlik, qulaylik va keng resurslarga erkin murojaat qilish imkonini bersa, an'anaviy ta'lim bevosita muloqot, tezkor fikr almashish va ijtimoiy o'zaro ta'sirni kuchaytiradi. Ta'lim samaradorligi ko'proq fanga xos ehtiyojlar, talabanning o'quv uslubi va mavjud resurslarga bog'liq. Shuning uchun onlayn va an'anaviy ta'limning kuchli jihatlari birlashtiruvchi gibridd yondashuv eng maqbul model sifatida e'tirof etiladi. Kelajakda ta'lim texnologiyalari rivojlanishi bilan aynan shunday gibridd formatlar asosiy standartga aylanishi kutiladi.

Gibridd ta'lim - an'anaviy sinfdagi o'qitish va masofaviy ta'limni birlashtiruvchi o'qitish usuli bo'lib, so'nggi yillarda ta'lim tizimida keng tarqaldi. Bu yangi ta'lim shakli samaradorligini oshirishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili muhim rol o'ynamoqda. Global Internet tizimining rivojlanishi jahon ta'lim tizimida evolyutsion takomillashtirishning yangi istiqbollarini ochib berdi. Bugungi kunda an'anaviy ta'lim uslublari Internet, elektron-kompyuter setlari va telekommunikatsiya muhitiga asoslangan yangi o'qitish uslublari bilan to'ldirilmoqda. Internet texnologiyaga asoslangan teleo'qitish va masofaviy ta'lim bir qator yangi funksiyalarni bajarish bilan bir qatorda, o'zaro taqsimlangan hamkorlik prinsipi, integratsiya, xalqaro enternet tarmog'iga kirish kabi aniq prinsiplarni amalda qo'llashni talab etadi.

Bunday ommabop internet tarmoqlaridan biri "Zoom platformasidir".

" Zoom video konferensiya platformasi dunyo miqyosida eng ommabop aloqa vositalaridan biri bo'lib, real vaqt rejimida audio va video qo'ng'iroqlar, ekran almashish va chat orqali muloqot qilish imkonini beradi. U 2011-yilda Erik Yuan tomonidan ishlab chiqilgan va ta'lim, biznes hamda masofaviy ish faoliyatida keng qo'llaniladi".

" Zoom — Zoom Video Communications kompaniyasi tomonidan ishlab chiqilgan videokonferensiyalar uyushtirish imkonini beruvchi dastur. Pullik va bepul rejimlari bor. U bepul akkauntlar uchun eng ko'pi 100 kishini qo'shish mumkin bo'lgan vaqt rejimi 40 daqiqagacha chegaralangan videotelefoniya servisini taqdim etadi. Foydalanuvchilar pullik tariflardan birini tanlagan holda 500 kishigacha qo'shish imkonini beruvchi va cheklanmagan vaqtga ega bo'lgan videokonferensiyalarni uyushtirishlari mumkin. 2020-yilgi pandemiya vaqtida masofadan ishlovchilar va masofadan ta'lim oluvchilar va internet orqali jamoaviy suhbatlar uyushtiruvchilar soni oshgani sababli Zoom dasturi dunyo bo'ylab ancha ommalashdi".

Bunday platformalar masofaviy ta'lim va shuningdek, turli shoshilinch anjumanlar uchun ham qo'llanilib kelinmoqda va foydalanish hajmi tobora kengaymoqda.

Masofadan oqitishning yana bir afzalligi shundaki, unda oquvchi oziga qulay vaqtda va hattoki ishdan ajralmagan holda oqishi mumkin. Aynan shu afzalliklari tufayli bu uslub dunyoda hozirgi kunda keng tarqalgan. Ko'pgina yirik korxonalar mutaxassislari malakasini oshirish yoki o'zgartirish uchun shu uslubdan foydalanib, yiliga millionlab dollarlarni tejamoqdalar. Masofadan oqitishning yana bir afzallik tomoni unda oqish muddatini oquvchi ozi belgilaydi, ya'ni talaba ixtiyoriy paytda oqishni boshlaydi, materiallarni oqituvchi nazoratida ozlashtiradi. Ozlashtirish topshiriqlarni, testlarni bajarishiga qarab aniqlanadi. O'quvchi berilgan programmani qanchalik tez ozlashtirsa, shunchalik tez oqishni tugatadi va

guvohnoma oladi. Programmani ozlashtira olmasa, unga mustaqil ishlab, o'qishni davom ettirishga imkoniyat beriladi.

Birinchidan, masofaviy o'qitish asosida ta'lim berish uchun o'qish istagida bo'lgan aholining muayyan qismini ta'lim muassasasi joylashgan yerga yig'ish shart emas. Ikkinchidan, tinglovchi yoki o'quvchi tomonidan ortiqcha sarf xarajat qilish zarurati bo'lmaydi. Uchinchidan, bu ta'lim turiga jalb qilinuvchilarning yosh cheklanishlarini istisno qilish mumkin. Masofaviy o'qitishga jalb qilinuvchi kontingentni quyidagi ijtimoiy guruhlariga mansub bo'lgan shaxslar tashkil qilishi mumkin:

1. ikkinchi oliy yoki qo'shimcha ma'lumot olish, malaka oshirish va qayta tayyorgarlik o'tash istagida bo'lganlar;

2. mintaqaviy hokimiyat va boshqaruv rahbarlari;

3. an'anaviy ta'lim tizimining imkoniyatlari cheklanganligi sababli ma'lumot ola olmagan yoshlar;

4. o'z ma'lumot maqomini zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish istagida bo'lgan firma va korxonalar xodimlari;

5. ikkinchi parallel ma'lumot olishni xohlagan tinglovchilar;

6. markazdan uzoqda, kam o'zlashtirilgan mintaqalar aholisi;

7. erkin ko'chib yurishi cheklangan shaxslar;

8. jismoniy nuqsonlari bo'lgan shaxslar;

9. harbiy xizmatda bo'lgan shaxslar va boshqalar.

Tahliliy qism

Masofaviy ta'lim (Distance Learning): O'qituvchi va o'quvchi geografik jihatdan alohida joylashgan, ta'lim jarayoni to'liq internet va kompyuter texnologiyalari orqali amalga oshiriladigan shakl.

Gibrid ta'lim (Hybrid/Blended Learning): An'anaviy sinfdagi darslar (yuzma-yuz) va masofaviy o'qitish (onlayn) usullarini birlashtiruvchi yondashuv. Bunda o'quvchilar ham sinfdan, ham onlayn tarzda ta'lim olishadi.

Afzalliklari va Kamchiliklari

Masofaviy ta'lim:

Afzalliklari: Vaqt va joy tanlamaydi, ta'lim xarajatlarini kamaytiradi, o'z ustida ishlash qobiliyatini oshiradi.

Kamchiliklari: Texnik muammolar (internet uzilishi), o'z-o'zini intizomga solish qiyinligi, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishning cheklanganligi.

Gibrid ta'lim:

Afzalliklari: Nazariya va amaliyotni birlashtiradi, an'anaviy ta'limning ijtimoiy jihatlarini saqlab qoladi, ta'lim samaradorligini oshiradi.

Kamchiliklari: O'qituvchidan ikki baravar ko'p tayyorgarlik talab etadi, o'quvchilar uchun jadval murakkab bo'lishi mumkin.

Bundan ko'rinadiki, masofaviy ta'lim to'liq virtual dunyoga asoslansa, gibrid ta'lim an'anaviy va raqamli ta'limning eng yaxshi tomonlarini o'zida birlashtiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, masofaviy va gibrid ta'lim sharoitida pedagogik samaradorlikni ta'minlash zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu ta'lim shakllari o'quv jarayoniga moslashuvchanlik, qulaylik va keng imkoniyatlar olib kirishi bilan birga, o'ziga xos muammolarni ham yuzaga keltiradi. Shu sababli, samaradorlikni oshirish faqat texnologiyalardan foydalanish bilangina emas, balki ularni to'g'ri metodik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish orqali ta'minlanadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlardan foydalanish, samarali raqamli platformalarni tanlash, doimiy teskari aloqa (feedback)ni yo'lga qo'yish, talabalar motivatsiyasini oshirish hamda individual yondashuvni ta'minlash pedagogik samaradorlikning asosiy mexanizmlari hisoblanadi. Ayniqsa, gibrid ta'lim modeli an'anaviy va masofaviy ta'limning ijobiy jihatlarini birlashtirgan holda, ta'lim sifatini oshirishda eng samarali yondashuv sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu bilan birga, o'qituvchining raqamli kompetensiyasi, darsni to'g'ri rejalashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rinli qo'llay bilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlarni yanada kengaytirish, innovatsion metodlarni joriy etish hamda ta'lim jarayonini takomillashtirish zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson, T. (Ed.). (2008). The Theory and Practice of Online Learning. 2nd ed. Edmonton: Athabasca University Press, 472 p.
2. English Phonetics a theoretical course, A. A. Abduazizov, Published house "Musiqqa", Toshkent-2007, 256 p
3. English Phonetics and Phonology: A Practical Course, 4th edition, Peter Roach, Cambridge University Press, 2009, 304 p
4. Teaching English Practicum (Practical Course of Teaching English Methodology), L. T. Ahmedov, V. I. Normuratova, Tashkent- 2011, 164 p
5. Bates, A. W. (2019). Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: BCcampus, 554 p.
6. <https://universalconference.us>
7. <https://ilmiyanjumanlar.uz>
8. <https://uz.wikipedia.org>